

W. B. YEATS

CATHLEEN NI HOULIHAN

ZLATÁ PŘÍLBA

PŘESÝPACÍ HODINY

Z angličtiny

přeložil

Jaroslav Skalický

NOVA ET VETERA 45

CATHLEEN NI HOULIHAN

OSOBY:

PETR GILLANE

MICHAL GILLANE, jeho syn.

PATRIK GILLANE, dvanáctiletý chlapec,
bratr Michalův.

BRIGITA GILLANEOVÁ, Petrova žena.

DELIA CAHELOVÁ, snoubenka Michalova.

STARÁ CHUDÁ ŽENA

SOUSEDÉ

D 2584a

Vnitřek chalupy poblíž Killaly, r. 1798. Brigita stojí u stolu rozvazujíc uzlík. Petr sedí po jedné straně krbu, Patrik po druhé.

PETR: Slyším zvuk, co to je?

PATRIK: Neslyším ničeho. (Naslouchá) Teď to slyším. Je to jako by někoho vítali jáсотem. (Jde k oknu a vyhlíží.) Divím se, proč tak výskají. Nevidím nikoho.

PETR: Možná, že hrají v míč.

PATRIK: Dnes se nehraje v míč. Je to asi dole ve městě, kde výskají.

BRIGITA: Myslím, že hoši hrají asi nějakou svou hru. Pojď sem, Petře, a podívej se na Michalovy svatební šaty.

PETR (přitáhne si židli ke stolu): To jsou opravdu nádherné šaty.

BRIGITA: Tys neměl takových šatů, když sis

mne bral, a neměl jsi kabátu, který by sis byl oblékl v neděli spíše než v některý jiný den.

PETR: To je vskutku pravda. Nemyslili jsme nikdy, že bude náš vlastní syn nositi takový oblek při své svatbě, nebo že budemíti takové pěkné místečko, kam by uvedl ženu.

PATRIK (ještě u okna): Tamhle přichází stará žena dolů po cestě. Nevím, přichází sem?

BRIGITA: Bude to nějaká sousedka, která přichází, aby slyšela něco o Michalově svatbě. Poznáváš, kdo to je?

PATRIK: Myslím, že je cizí, ale nejde sem k domu. Zabočila na cestu, která jde dolů, tam kde Murteen a jeho synové stříhají ovce. (Obrací se k Brigitě.) Pamatuješ, co říkal Winny z Křížovatky předevečirem večer o podivné ženě, která prochází krajem, kdykoli se blíží válka nebo nepokoje?

BRIGITA: Netrap nás povídáním Winnyovým, ale jdi a otevři dveře svému bratru. Slyším ho přicházeti vzhůru po cestě.

PETR: Doufám, že vzal s sebou v pořádku Deliino věno, ze strachu, že by její rodiče mohli

zvrátiti smlouvu nebo já, když jsem ji uzavřel. Starosti jsem měl dost, když jsem ji uzavíral. (Patrik otevře dveře a vstoupí Michal.)

BRIGITA: Co tě zdrželo, Michale? Vyhlíželi jsme po tobě dlouhou dobu.

MICHAL: Šel jsem podle domu knězova a poprosil, aby byl zítra připraven na naše oddávky.

BRIGITA: Říkal něco?

MICHAL: Řekl, že to jest velice pěkná partie a že nikdy nebyl více potěšen z oddavek dvou lidí ve své farnosti, než z oddavek mých a Deliiných.

PETR: Máš věno, Michale?

MICHAL: Zde jest. (Michal položí na stůl měšec, přejde a opře se o okraj krhu. Brigita, která po všecku tu dobu prohlížela šaty, vytahuje švy a zkoušejíc podšívku kapes atd., položí šaty na poličku.)

PETR (vstává, bera měšec do ruky a vysypává peníze): Ano zařídil jsem tu věc dobře pro tebe, Michale. Starý John Cahel raději by si byl podržel déle částku z tohotohle. „Nech-

te mně polovic z toho, až se narodí první hoch," povídá on. „Nenechám," povídám já. „Ať je tu hoch nebo není, všech sto liber musí být v Michalových rukách dříve, než přivede tvou dceru do domu." Žena mu pak přimlouvala a na konec povolil.

BRIGITA: Zdá se, že máš velkou radost, když se můžeš přebíratí tak v penězích, Petře.

PETR: Opravdu přál bych si, abych byl měl štěstí dostat sto liber, nebo aspoň dvacet se ženou, kterou jsem si vzal.

BRIGITA: Inu, nepřinesla-li jsem mnoho, také jsem mnoho nezískala. Co pak jsi měl tenkrát, když jsem si tě brala? Jen hejno slepic a krmil jsi je, a několik jehňat a hnal jsi je na trh do Ballirý. (Je mrzutá a postaví hlučně džbáněk na poličku.) Nepřinesla-li jsem věna, vypracovala jsem si je svýma rukama, položila jsem dítě, Michala, který tu teď stojí, na kupu slámy, zatím co jsem kopala brambory, a nikdy jsem se nesháněla po pěkných šatech nebo něčem, jen po práci.

PETR: To je pravda, skutečně. (Poplácává jí po rameni.)

BRIGITA: Nech mne na pokoji, až připravím dům pro ženu, která má do něho přijít.

PETR: Jsi nejlepší ženou v Irsku, ale peníze jsou také dobré. (Začíná znova přebíratí peníze a usedne.) Nikdy jsem nemyslel, že uvidím tolik peněz mezi svými čtyřmi stěnami. Můžeme vykonati veliké věci nyní, když je máme. Můžeme si vzítí těch deset jiter půdy, které se nám naskýtají, když Jamsie Dempsey umřel, a opatřiti je dobyt看em. Půjdeme na trh v Ballině a koupíme dobytek. Žádala Delia něčeho z těch peněz pro svou vlastní potřebu, Michale?

MICHAL: Nežádala, opravdu. Nezdálo se, že si jich mnoho všímá, nebo vůbec na ně hledí.

BRIGITA: Není divu. Proč by na ně hleděla, když mohla se dívatí na tebe hezkého, silného, mladého muže? Pyšná musí být, že tě dostává, dobrého, spolehlivého hochu, který peněz užije a nepromarní, ani nepropije jich jako jiný.

PETR: Nejspíše ani Michal sám nemyslil mnoho na věno, nýbrž jaká je dívka, na pohled.

MICHAL (přejde ke stolu): Inu ty bys také měl rád hezkou příjemnou dívku kolem sebe a když bys vyšel. Věno trvá na chvíli, ale žena tu bude vždy.

PATRIK (obrací se od okna): Zase výskají dole ve městě. Možná, že vyloďují koně z Enniscrone. Výskají, když koně jdou dobře do vody.

MICHAL: Není tu koní. Kam by šli, když není blízko trhu? Jdi dolů do města, Patriku, a podívej se, co se děje.

PATRIK (otevře dveře, aby vyšel, zastaví se však na chvíli na prahu): Myslíš, že Delia bude pamatovati na to, aby mně přinesla malého chrta, kterého mně slíbila, až přijde do domu?

MICHAL: Jistě že bude. (Patrik odejde, nechav dveře otevřeny.)

PETR: Příště dojde na Patrika, aby se ohlížel po věnu, ale on ho nenajde tak snadno, když nemá svého vlastního místa.

BRIGITA: Někdy si myslívám, když teď naše

věci stojí tak dobře, a Cahelové jsou takovou dobrou oporou v kraji, a Delia vlastní strýc knězem, že bychom se snad dostali k tomu, aby Patrik stal se jednou knězem, když se tak dobře učí z knih.

PETR: Času dost, času dost, máš plnou hlavu plánů, Brigito.

BRIGITA: Bude nám dobře možno dáti mu vzdělání a neposílati ho, aby se toulal po kraji jako chudý žák, který je živ z almužen.

MICHAL: Ještě nepřestali výskati. (Přejde ke dveřím a stojí zde chvíli, zastíňuje si oči rukou.)

BRIGITA: Vidíš něco?

MICHAL: Vidím starou ženu, přicházející vzhůru po cestě.

BRIGITA: Divím se, kdo to je? Jistě je to podivná žena, kterou Patrik viděl před chvílí.

MICHAL: Rozhodně nemyslím, že to je některá zesousedek, ale má plášť stažený přes obličej.

BRIGITA: Možná, že nějaká chudá žena slyšela, že strojíme svatbu, a přišla se poohlédnout po něčem pro sebe.

PETR: Peníze mohu raději odkliditi. Není třeba nechati je ležeti, aby každý cizinec koukal po nich. (Přejde k veliké truhle v koutě, otevře ji, vloží tam měšec a ohmatavá zámek.)

MICHAL: Tu jest, otče! (Stará žena jde zvolna podle oken a při tom hledí na Michala.) Raději bych, kdyby cizí nepřišel do domu večer před mou svatbou.

BRIGITA: Otevři dveře, Michale; nenech ubohou ženu čekatí.

(Stará žena vstoupí. Michal stojí stranou, ustoupiv s cesty.)

STARÁ ŽENA: Pán Bůh vás pozdrav všecky tu.

PETR: Pán Bůh vás pozdrav laskavě.

STARÁ ŽENA: Máte tu pěkný útulek.

PETR: Jste vítána, jakýkoli útulek máme.

BRIGITA: Sedněte si u ohně a buďte vítána.

STARÁ ŽENA (ohřívajíc si ruce): Venku je ostrý vítr.

(Michal prohlíží si ji zvědavě ode dveří.)

Petr přejde ke stolu.)

PETR: Šla jste dnes daleko?

STARÁ ŽENA: Putovala jsem daleko, velmi daleko; málo těch, kteří putovali tak daleko jako já, a mnohý jest, kdo mne nepřivítá. Byl tu jeden, který měl silné syny, a myslila jsem, že mně jsou přáteli, ale stříhali své ovce a nechtěli mne poslouchati.

PETR: Je opravdu politování hodno, když někdo nemá svého vlastního místečka.

STARÁ ŽENA: To je vskutku pravda pro vás a dávno již jsem na cestách od té doby, co jsem se vydala na pout.

BRIGITA: Je to div, že nejste vysílena tím dlouhým putováním.

STARÁ ŽENA: Někdy mé nohy jsou unaveny a mé ruce jsou klidny, ale klidu není v mém srdci. Vidí-li lidé, že jsem klidna, myslí, že stáří přišlo na mne a že všecko hnutí vyšlo ze mne. Ale když nepokoj jest ve mně, třeba, abych hovořila se svými přáteli.

BRIGITA: Co to bylo, co vás hnalo do putování?

STARÁ ŽENA: Příliš mnoho cizinců v domě.

BRIGITA: Vypadáte opravdu, jako byste byla měla svůj díl trampot.

STARÁ ŽENA: Měla jsem opravdu trampoty.

BRIGITA: Co bylo, co vám způsobilo ty trampoty?

STARÁ ŽENA: Má země mi byla vzata.

PETR: Vzali vám mnoho země?

STARÁ ŽENA: Má čtyři krásná, zelená pole.

PETR (stranou Brigitě): Myslíš, že by byla vdovou Caseyovou, která před nějakou dobou byla vypuzena ze svého majetku v Kilglassu?

BRIGITA: Není. Viděla jsem vdovu Caseyovou jednou na trhu v Ballině, je statnou, svěží ženou.

PETR (staré ženě): Slyšela jste hluk výskání, když jste šla nahoru po kopci?

STARÁ ŽENA: Myslíla jsem, že slyším hluk, který jsem slýchávala, když moji přátelé mne přišli navštívit. (Počne zpívat napolo pro sebe.)

Donough plavovlasý je mrtev, —
ženo, pláču já s bolestí tvou, —
má nákrčník z konopí, chudák,
hlavu plátnem zakrytou.

MICHAL (postoupí od dveří): Co to tu zpíváte, paní?

STARÁ ŽENA: Zpívám o muži, kterého jsem kdysi znala, o plavovlasém Donoughovi, který byl oběšen v Galwayi. (Zpívá dále hlasitěji.)

Ženo, plakat přišla jsem s tebou,
vlas svůj volně spustila jsem;
já vidím jej ještě, jak oral,
pluhem obracel rudou zem
a z dobrého kamene stavěl
si stodoļu na vrchu tam —
my šibenici by strhli,
stát tohle se v Enniscrone nám!

MICHAL: Co mu přivodilo smrt?

STARÁ ŽENA: Umřel z lásky ke mně: mnohý muž zemřel pro lásku ke mně.

PETR (stranou k Brigitě): Její neštěstí pomátlo jí rozum.

MICHAL: Je tomu dávno, co ta píseň byla složena? Je tomu dávno, co ho stihla smrt?

STARÁ ŽENA: Ne dávno, ne dávno. Ale byli jiní, kteří zemřeli pro lásku ke mně před dávnou dobou.

MICHAL: Byli vašimi sousedy, paní?

STARÁ ŽENA: Pojď sem ke mně a povím ti o nich. (Michal usedne u krbu vedle ní.) Byl ryšavý muž z O'Donellů ze severu, a muž z O'Sullivanů z jihu a byl jistý Brian, který přišel o život u Clontarfa u moře, a bylo jich mnoho na západě, někteří, kdo zemřeli před staletími, a jsou někteří, kdo zemrou zítra.

MICHAL: Je to na západě, kde ti mužové zemrou zítra?

STARÁ ŽENA: Pojď blíže, blíže ke mně.

BRIGITA: Myslíš, že mluví pravdu? Nebo je ženou z jiného světa?

PETR: Neví dobře, o čem mluví, při té bídě a neštěstí, kterým prošla.

BRIGITA: Chuderka, měli bychom jednat i s ní laskavě.

PETR: Dej jí napítí se mléka a sousto ovsného koláče.

BRIGITA: Možná, že bychom jí měli něco přidat k tomu, a bychom jí přispěli na cestu. Několik pence nebo i šilink, když máme tolik peněz v domě.

PETR: Opravdu, dopřál bych jí toho, kdybychom měli nazbyt, ale budeme-li utráceti, co máme, bude nám brzo třeba sáhnouti na těch sto liber, a to by bylo škoda.

BRIGITA: Styď se, Petře. Dej jí ten šilink a své požehnání k tomu, nebo nás opustí naše štěstí.

(Petr jde k truhle a vyndá šilink.)

BRIGITA (staré ženě): Chcete se napítí mléka, paní?

STARÁ ŽENA: Není to jídlo ani pití, čeho potřebuju.

PETR (podává jí šilink): Tu je něco pro vás.

STARÁ ŽENA: Není to, čeho potřebuju. Stříbra nepotřebuju.

PETR: A co byste chtěla?

STARÁ ŽENA: Chlěl-li by mně někdo pomoci, bylo by třeba, aby mně dal sebe sama, třeba, aby mně dal vše.

(Petr přejde ke stolu, hledě ztrnule a zmateně na šilink ve své ruce a stojí pak mluvě šeptem k Brigitě.)

MICHAL: Nemáte nikoho, kdo by se staral o vás ve vašem stáří, paní?

STARÁ ŽENA: Nemám. Ač tolik milovníků mi přineslo svou lásku, nikdy nepřipravila jsem lože žádnému.

MICHAL: Chodíte sama po cestách, paní?

STARÁ ŽENA: Mám své myšlenky a mám své naděje.

MICHAL: Jaké naděje máte, abyste se jich držela?

STARÁ ŽENA: Naději, že zase dostanu zpět svá krásná pole; naději, že vypudím cizince ze svého domu.

MICHAL: Jak to chcete udělati, paní?

STARÁ ŽENA: Mám dobré přátele, kteří mně pomohou. Sbírají se, aby mně nyní pomohli. Nebojím se. Jsou-li potlačeni dnes, zvítězí zítra. (Vstane) Třeba, abych šla a setkala se se svými přáteli. Přicházejí, aby mně pomohli, a jest třeba, abych byla tam a přivítala je. Třeba svolati sousedy, aby je přivítali.

MICHAL: Půjdu s vámi.

BRIGITA: Ne k jejím přátelům máš jít a vítati je, Michale; dívku, která přichází do domu, máš uvítati. Máš práce mnoho, jídlo a pití máš přinést do domu. Žena, která přichází domů, nepřichází s prázdnýma rukama; nechtěl bys, aby našla prázdný dům. (Staré ženě) Nevíte, možná, paní, že můj syn má zítra svatbu.

STARÁ ŽENA: Není to muž, který stroj se k svatbě, u něhož hledám pomoci.

PETR (Brigitě): Kdo ona vůbec jest, co myslíš?

BRIGITA: Neřekla jste nám dosud svého jména, paní.

STARÁ ŽENA: Někteří nazývají mne chudou starou ženou, a jsou jiní, kteří mně říkají Cathleen, dcera Houlihanova.

PETR: Zdá se mi, že jsem kdysi znal někoho toho jména. Kdo pak to jen byl? Byl to asi někdo, koho jsem znal, když jsem byl chlapcem. Ne, ne; již se pamatuju, slyšel jsem to v nějaké písni.

STARÁ ŽENA (stojí ve dveřích): Diví se, že

písně se skládaly pro mne; mnoho písní slo-
ženo bylo pro mne. Slyšela jsem jednu ve
větru dnes ráno. (Zpívá)

Neplačte, nenaříkejte,
hroby až vykopou zítra.
Jezdců s bílými pásy
nezvete na pohřeb zítra.
Nestrojte hodů pro cizí
na slavnost, jež bude zítra;
neplaťte na modlení
za ty, kdo zemrou zítra...
nebudou potřebovati modliteb,
nebudou potřebovati modliteb.

MICHAL: Nevím, co znamená ta píseň, ale
povězte mi, co pro vás mohu učiniti.

PETR: Pojď sem ke mně, Michale.

MICHAL: Tíše, otče, poslouchej na ni.

STARÁ ŽENA: Je to těžká služba, kterou na
sebe berou ti, kteří mně pomáhají. Mnozí,
kdo mají nyní červené tváře, budou mít tváře
bledé; mnozí, kdo svobodně mohli choditi
po horách, slatinách a sítinách, poslání bu-
dou, aby kráčeli po tvrdých ulicích ve vzdá-

lených krajích; mnohý dobrý záměr bude
zkažen; mnozí, kdo nashromáždili peněz, ne-
počkají, co by je utratili; mnohé dítě zroze-
no bude a při křtu jeho nebude otce, který by
mu dal jméno. Ti, kteří měli červené tváře,
budou mít tváře bledé pro mne; a přes to
přese vše mysliti budou, že jsou dobře od-
měněni. (Odejde; slyšeti jest venku její hlas
zpívající.)

A v paměti budou věčně,
a živi budou věčně
a mluvíti budou věčně,
lid naslouchat bude jim věčně.

BRIGITA (Petrovi): Podívej se na něj, Petře;
vypadá jako člověk, který dostal záchvat.
(Povyšujíc hlas) Podívej se sem, Michale,
na svatební šaty. Takové nádherné šaty jako
tyhle! Můžeš je nyní zkusiti, bylo by zítra
škoda, kdyby ti nepadly. Chlapci by se ti
smáli. Vezmi je, Michale, jdi do světnice a
zkus je. (Klade mu je na ruku.)

MICHAL: O jaké svatbě mluvíte? Jaké šaty mám obléci zítra?

BRIGITA: To jsou šaty, které máš zítra mít na sobě, až si budeš brát Delii Cahelovou.

MICHAL: Zapomněl jsem to. (Pohlédne na šaty, obrací se do druhé světnice, ale zarazí se, když uslyší výskání venku.)

PETR: Výskání se přiblížilo až k našim dveřím. Co se to stalo?

(Sousedé vstupují hromadně, s nimi Patrik a Delia.)

PATRIK: Lodi jsou v zálivu; Francouzové přistávají v Killale!

(Petr vyndá dýmku z úst, smekne klobouk a vstane. Šaty vypadnou Michalovi z ruky.)

DELIA: Michale! (Michal si jí nevšímá.) Michale! (Michal se k ní obrací.) Proč na mne hledíš jako cizí?

(Pustí jeho ruku. Brigita k ní přejde.)

PATRIK: Chlapci všichni spěchají dolů po svazích, aby se přidali k Francouzům.

BRIGITA (Petrovi): Řekni mu, ať nechodí.

PETR: Není nic platno. Neslyší slova z toho, co říkáme.

BRIGITA: Zkus to a přimluv mu, abys ho dostal ke krbu.

DELIA: Michale, Michale! Neopustíš mne přece! Nepřidáš se k Francouzům, když máme mít svatbu!

(Obejme ho, on se obrací k ní, jako by povoloval.)

HLAS STARÉ ŽENY (venku): A mluvití budou věčně, lid naslouchat bude jim věčně.

(Michal odtrhne se od Delie, zastaví se na vteřinu ve dveřích a pak vyběhne, následuje hlasu staré ženy. Brigita vezme do náručí Delii, která tiše pláče.)

PETR (k Patrikovi, klada mu ruku na rameno): Viděl jsi jít dolů po stezce starou ženu?

PATRIK: Neviděl, ale viděl jsem mladou dívku a kráčela jako královna.

— O vzniku kusu píše Yeats lady Gregoryové v únoru 1903: „Jedné noci měl jsem sen, téměř tak jasný jako vidění, o chalupě, kde byl blahobyť, zář krbu a hovor o svatbě, a do této chalupy přišla stará žena v dlouhém plášti. Bylo to samo Irsko, ona Cathleen ní Houlihan, o níž tolik písní bylo zpíváno, o níž tolik povídek bylo vypravováno a pro níž tak mnozí šli smrti vstříc. —